

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

О.М. Копильна

ПРАКТИКА РЕФЕРАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2019

УДК 811.111'25(075.8)

К65

*Затверджено Вченою радою Інституту філології
КНУ імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 26 лютого 2019 року)*

Рецензенти:

*Некряч Т.Є., канд. філол. наук, проф.
Довганчина Р.Г., канд. філол. наук, доц.*

Копильна О. М.

К65 Практика реферативного перекладу : навч. посіб. – Київ
Видавництво Ліра-К, 2019. – 136 с.

ISBN 978-617-7844-12-8

Метою видання є формування навичок реферативного перекладу суспільно-політичних текстів, ознайомлення студентів з порядком оформлення реферату. Посібник містить теоретичні положення і тексти з реферування українською та англійською мовами.

Навчальний посібник призначено для студентів III-IV років навчання спеціальності «Переклад з англійської» освітнього рівня «бакалавр» напряму підготовки «Філологія».

УДК 811.111'25(075.8)

ISBN 978-617-7844-12-8

© Копильна О.М., 2019

© Видавництво Ліра-К, 2019

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ I. Основи реферативного перекладу.....	5
Розділ II. Вправи для розвитку навичок реферативного перекладу.....	30
Розділ III. Реферативний переклад англійських суспільно-політичних текстів	45
Розділ IV. Реферативний переклад українських суспільно-політичних текстів.....	81
Література	111
Список кліше.....	113
Тексти для самостійної роботи	115

ПЕРЕДМОВА

Метою навчального посібника «Практика реферативного перекладу» є формування умінь і навичок реферативного перекладу, а саме викладення рідною/ іноземною мовою короткого змісту тексту як економного засобу ознайомлення зі змістом першоджерела. Навчальний посібник призначено для студентів четвертого року навчання освітнього рівня «бакалавр» напряму підготовки «Філологія».

Посібник складається з чотирьох розділів, що містять теоретичні положення і практичні вправи: розділ I – теоретичні основи реферативного перекладу, розділ II – тексти і вправи на логіко-смісловий аналіз тексту, згортання інформації і переклад, розділ III – тексти англійською мовою і вправи для реферативного перекладу українською мовою, розділ IV – тексти українською мовою і вправи для реферативного перекладу англійською мовою. У додатку подано основні лексико-синтаксичні структури для написання реферату.

Теоретичний матеріал розкриває основи реферативного перекладу, а саме поняття, основні етапи і методи реферативного перекладу, основні етапи реферування, види, особливості мови і стилю реферату, поняття логіко-сміслового аналізу тексту і логічного плану тексту.

Вправи посібника спрямовані на засвоєння і застосування на практиці теоретичних основ реферативного перекладу, а також розвиток перекладацької компетенції студентів шляхом активізації і закріплення практичних навичок реферативного перекладу. Метою вправ є розвиток у студентів уміння робити логіко-смісловий аналіз тексту, виокремлювати основну інформацію тексту, його смислове ядро, стисло викладати матеріал мовою перекладу, виконувати різні види реферативного перекладу.

Навчальний посібник призначений як для роботи в аудиторії під керівництвом викладача, так і для самостійної роботи студентів.

Розділ I

Основи реферативного перекладу

1.1. Поняття реферативного перекладу

Серед неповних (скорочених) видів перекладу, до яких відносяться фрагментарний, аспектний, анотаційний і реферативний переклади, останній є чи не найважчим видом аналітико-синтетичної обробки тексту.

Існують різні підходи до визначення реферативного перекладу (РП). Нерідко реферування і РП не розрізняють, оскільки домінуючим у цьому процесі є саме реферування, тому РП не виокремлюється в особливий вид перекладу, а розглядається тільки як окремий тип реферування.

Згідно з думкою більшості фахівців, під час реферування відбувається смислове згортання без міжмовного перетворення, тоді як РП поєднує два процеси: власне реферування та переклад. Тому РП розглядають не тільки як особливий вид реферування, а й як особливий вид перекладу [4; 16; 20; 23].

Існують різні визначення РП. В одному із поширених його варіантів зазначено, що переклад – це компресія (згортання) основного змісту першоджерела (вихідного тексту) засобами мови перекладу [7, с. 118].

Повнішим, видається, визначення РП О. Новікова: РП – це перетворення тексту однією мовою на формально іншій (згорнутий), але семантично адекватний йому текст іншою мовою [20, с. 12].

Можна виділити такі основні риси РП:

1. РП – це аналітико-синтетичний процес із опрацювання матеріалу першоджерела, результатом якого є викладення основного змісту у стислому вигляді мовою перекладу. РП дозволяє ознайомитися лише з основним змістом оригіналу.
2. РП є одним із видів реферування.
3. РП є одночасно міжмовним перетворенням, смисловим згортанням і мовленнєвою компресією.
4. РП складається з етапів осмислення вихідного тексту (смислового згортання) і створення вторинного тексту (перекладу), який є результатом міжмовного перетворення і мовленнєвої компресії (стиснення).

5. Мовні одиниці вихідного і вторинного тексту (тексту-реферату) належать до різних мов і є різними за обсягом (одиниці вторинного тексту заміщують більший обсяг змісту).

6. На відміну від перекладу, РП не має експліцитно вираженого результату повного вихідного тексту. РП є результатом перетворення тексту однією мовою у формально інший текст іншою мовою.

7. РП є особливим, специфічним видом перекладу, оскільки вихідний текст і текст-реферат є різними за формою (обсягом) текстами, але семантично адекватними.

8. Текст реферату має бути адекватним комунікативній ситуації, тобто обумовлюється вимогами цільової аудиторії.

Як зазначає А. Вейзе, у РП основною мовною трансформацією є трансдукція, яка має такі специфічні риси: 1) під час трансдукції відбувається перекодування первинного тексту іноземною мовою у вторинний текст рідною мовою (і навпаки); 2) елементи перекодування, на відміну від перекладу, комунікативно не еквівалентні; 3) відсутність еквівалентності пояснюється головним чином кількісною відмінністю (низка речень і навіть абзаців в оригіналі перекладається одним реченням трансдукту); 4) інформація вторинного тексту за денотативним значенням збігається з вихідним текстом. Отже, трансдукція є перекодуванням оригіналу і генеруванням вторинного тексту, які, на відміну від власне перекладу, відбуваються за умови відхилення від сигніфікативного прагматичного значення вихідного тексту і збереження денотативного значення усієї інформації [7, с. 119]. Текст РП – це трансдукт (семантичне згортання), який не зберігає форми вихідного тексту, а тільки його основний зміст. Тобто вторинний текст (трансдукт) повністю формулюється референтом, який не прагне зберегти мову автора на рівні лексики, синтаксису або стилю. РП передбачає селективний підхід до визначення вихідного рівня компонентів змісту першоджерела. Вичленовуючи основну смислову структуру комунікативних блоків більш високого рівня, перекладач може вилучати окремі слова, словосполучення, речення і навіть абзаци.

1.2. Сміслові перетворення тексту в процесі реферативного перекладу

Реферативний переклад є особливим видом мовленнєво-мисленнєвої діяльності, особливим видом перекладу, в якому ані переклад, ані реферування не існують окремо – це форма

реферування і смислова редукція тексту і власне переклад [4; 20]. Операції перекладу тісно переплітаються з мисленнєвими операціями, що забезпечують згортання тексту. При цьому згортання тексту є домінуючим процесом, оскільки ці процеси відбуваються вже на перших етапах осмислення і розуміння вихідного тексту, а переклад починає застосовуватися на етапі формування попередніх результатів згортання тексту та їхнього подальшого осмислення [20, с. 11].

РП, який складається з двох процесів – реферування і перекладу, відбувається у два етапи: осмислення вихідного матеріалу і створення тексту перекладу, що є результатом міжмовного перетворення і мовленнєвого «стиснення».

Етап осмислення тексту або процес його смислового згортання і виявлення його основного змісту (або денотативної структури за О. Новіковим) є обов'язковим і необхідним, оскільки первинний (першоджерело) і вторинний (реферат) тексти формально нееквівалентні. Процес реферування на початкових етапах осмислення і розуміння тексту є домінуючим.

Особливістю РП є наявність у ньому проміжної ланки, що є результатом осмислення і розуміння тексту в цілому, який фіксується у пам'яті у вигляді цілісного мисленнєвого утворення [20, с. 11]. Таке мисленнєве утворення не має будь-якої експліцитної форми, тобто не існує експліцитно вираженої проміжної ланки між вихідним текстом і кінцевим результатом, а існує імпліцитна проміжна ланка, що є певним згортанням вихідного тексту [20, с. 7 – 9]. Тому реферат має бути не тільки результатом скорочення вихідного тексту, а результатом його смислового перетворення, обов'язковим етапом якого є смислове згортання.

Для забезпечення семантичної адекватності первинного і вторинного текстів під час реферування потрібний високий рівень розуміння першоджерела. Саме розуміння пов'язує міжмовне перетворення і реферування. Для реферування потрібне попереднє розуміння тексту в цілому, тільки завдяки цьому можна оцінити, що у тексті є головним, а що другорядним.

Реферування стимулює таке осмислення і розуміння тексту, яке приводить до формування в інтелекті перекладача мисленнєвого утворення, що представляє текст у цілому [20, с. 8]. Уже на рівні осмислення мовних одиниць перекладач співвідносить іноземний текст з рідною мовою. Це набуває більш усвідомленого і менш автоматичного характеру під час переходу до аналізу одиниць тексту,

які співвідносяться з деякими смисловими одиницями. Одним із способів осмислення таких одиниць є виділення з тексту «ключових» елементів, які дають можливість зрозуміти певний відрізок тексту в цілому і стають певною мірою його заміниками (представляють текст в оперативній пам'яті). Тим самим такі елементи є не тільки засобом осмислення, а і його попереднім результатом. Як проміжний етап вони запам'ятовуються у силу їхнього виділення, і як вважається, вони фіксуються у пам'яті вже мовою перекладу, хоча, можливо, і не всі, тому вважається, що процес перекладу здійснюється переважно на цьому етапі. Аналіз тексту на рівні ключових елементів призводить до формування такого мисленнєвого утворення, яке у згорнутому вигляді відображає зміст цілого тексту. Таке мисленнєве утворення і є тією внутрішньою ланкою процесу РП, яке хоча і не має експліцитного вираження, але є визначальною для формування реферату – тексту, у якому особливими мовними засобами у короткій формі виражений основний зміст тексту [20, с. 10].

Зовнішнє мовне вираження має остаточний результат цього процесу – реферат, що є не просто скороченням (редукцією) вихідного тексту, а його смислового перетворення шляхом смислового згортання у процесі осмислення і розуміння цілого вихідного тексту. Саме ступінь відображення основного змісту в тексті реферату визначає його семантичну адекватність вихідному тексту [20, с. 31].

Існують різні підходи до виділення основного змісту тексту, що базуються на різних методах реферування, а саме 1) фасетному і поаспектному реферуванню (В. Леонов, В. Соловійов та ін.); 2) реферуванню на основі аналізу смислової структури тексту (А. Вейзе, В. Лапшина, Е. Шапіро та ін.) і 3) суто формальному. На думку дослідників, для виділення основного змісту інформативного реферату потрібно застосовувати підхід, що базується на аналізі смислової структури тексту, яка визначає ієрархію елементів тексту [3; 7; 20]. Однак, на думку О. Новікова, такий рівень аналізу тексту є правильним, але він не є достатнім і повним, а потрібна розробка такого методу аналізу тексту, який би дозволив експлікувати безпосередньо структуру його змісту [20, с. 37]. Методика денотативного аналізу тексту, яка використовується під час реферування (О. Новіков), дозволяє уявити зміст тексту у стислому вигляді і визначити критерії семантичної адекватності реферату його джерелу. Такий підхід, поряд із традиційним аналізом смислової структури, видається перспективним.